

HVA ER

UNIVERSELL UTFORMING?

Hva menes med universell utforming?

Definisjon:

Universell utforming er utforming av produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming.

(The Centre for Universal Design, North Carolina State University, USA/Rådet for funksjonshemmede 1997/Miljøverndepartementet 2007)

Samme løsning for alle

Universell utforming innebærer at bygninger, omgivelser, transportmidler og produkter utformes slik at de kan brukes av alle mennesker, på en likestilt måte. Alle skal kunne bruke samme løsning og oppleve seg som likeverdige samfunnsborgere. Forskjellsbehandling gjennom separate løsninger for enkeltgrupper skal unngås.

De fysiske omgivelsene

Universell utforming gjelder den fysiske og tekniske utformingen av produkter og omgivelser. Produkter omfatter også informasjons- og kommunikasjonsteknologi og produkter innen tjenesteyting. Universell utforming innebærer en sammenhengende planprosess fra overordnet, langsiktig samfunnsplanlegging til den konkrete utformingen. Estetikk, helhet og bærekraft vektlegges.

Strategi for likestilling og deltakelse

Universell utforming er en strategi for planlegging og utforming av produkter og omgivelser for å oppnå et inkluderende samfunn med full likestilling og deltakelse for alle. Et hovedsiktemål er å oppnå full deltakelse og likestilling for personer med nedsatt funksjonsevne. Virkemidlene er fysiske løsninger som kan brukes av alle. Et samfunn uten barrierer er en forutsetning for å kunne delta i utdanning, arbeidsliv, kultur og sosialt liv. Universell utforming bidrar til å sikre grunnleggende menneskerettigheter og hindre diskriminering.

En inkluderende planprosess

Universell utforming forutsetter kunnskaper om mangfoldet i befolkningen. Planleggere, arkitekter og designere må derfor vite hvem *alle* er og hvilke funksjonskrav som må stilles. Dette gjelder krav til bevegelsesfrihet, til å orientere seg og forstå omgivelsene, og krav til allergifrie miljøer. Universell utforming innebærer at personer med funksjonsnedsettelse inkluderes når ordinære løsninger utformes. Samarbeid med funksjonshemmedes organisasjoner er helt sentralt for å få inn erfaringsbasert kunnskap i planleggingsfasen og for å kvalitetssikre løsningene.

Tilgjengelighet gjennom spesielløsning.

Universell utforming. Samme løsning for alle passasjerer.

Hvorfor er universell utforming viktig?

Utforming for alle er viktig fordi:

- Mennesker med funksjonsnedsettelse diskrimineres og stenges ute fra samfunnet i omfattende grad.
- Universell utforming er et politisk satsingsområde i Norge for å sikre funksjonshemmede full deltakelse og likestilling.
- Arbeidsmetodene er inkluderende og demokratiske, med vekt på medvirkning.
- En utforming av samfunnet som tar hensyn til hele livsløpet og til mangfoldet i befolkningen, gir allmenne løsninger av god kvalitet.
- Det er god samfunnsplanlegging og god samfunnsøkonomi å utforme ordinære løsninger for alle.
- Utformingen er bærekraftig og man slipper fordyrende tilleggsløsninger.

Universell utforming må inn som:

- Politisk føring innen alle sektorer nasjonalt, i fylker og kommuner
- Bestemmelser i lovverket
- Konkrete kvalitetskrav og standarder
- Føringer i all planlegging av utearealer og byggverk
- Kvalitetskrav ved bestilling og innkjøp av produkter

Foto: NHF Trøndelag

Utilgjengelig bygg med spesielløsning i ettertid.

Hva kjennetegner en universelt utformet løsning?

Kan brukes av alle

Et viktig kjennetegn er at alle kan bruke samme løsning. Universell utforming gir likeverdige forhold for alle borgere ved at alle bruker hovedløsningen. Alle bruker hovedinngangen, følger den vanlige passasjerstrømmen på buss og tog, benytter selvbetjeningsautomater og datautstyr.

Kvalitet

Løsninger må utformes med utgangspunkt i borgerne som stiller de høyeste kvalitetskravene til tilgjengelighet og brukbarhet; personer med funksjonsnedsettelse. Dette gir gode løsninger for alle, fordi de er funksjonelle, brukervennlige og uten hindringer. Det må tas hensyn til at folk bruker tekniske hjelpemidler når kvalitetskrav til produkter og omgivelser utformes.

Norge har lange tradisjoner med å bygge utilgjengelig, for deretter å kompensere med spesielløsninger for personer med funksjonsnedsettelse. Universell utforming innebærer et brudd med denne tradisjonen.

Foto: NHF Trøndelag

Universell utforming. Likeverdige forhold for alle.

Nettsteder og publikasjoner

- **Informasjon om regjeringens handlingsplan for universell utforming**
www.universell-utforming.miljo.no
Universell utforming. Begrepsavklaring.
- **Likestillings- og diskrimineringsombudet, www.ldo.no**
Lovverk, saksgang, uttalelser og publikasjoner
- **Standard Norge, www.standard.no**
Norsk Standard NS 11001:2009. Universell utforming av byggverk.
prNS 11005. Universell utforming av opparbeidete uteområder.
- **Direktoratet for byggkvalitet, www.dibk.no**
Plan- og bygningsloven, teknisk forskrift og veiledning
Informasjonsprogrammet universell utforming – bolig og bygg
- **Norges Handikapforbund, www.nhf.no**
Tilgjengelige bygg og uteområder
Ikke godta diskriminering
Velkommen inn
Inspirasjon
- **Norges Blindforbund, www.blindforbundet.no**
Estetisk, trygt og tilgjengelig.
- **Hørselshemmedes Landsforbund, www.hlf.no**
Tilgjengelighetsguide
- **Norges Astma- og allergiforbund, www.naaf.no**
Diverse hefter
- **Deltasenteret, www.deltanettet.no**
Diverse publikasjoner om universell utforming
- **Husbanken, www.husbanken.no**
Eksempelsamling universell utforming
- **Statens vegvesen. Vegdirektoratet. www.vegvesen.no**
Håndbok 278. Universell utforming av vegger og gater.

Tekst: Guri Henriksen
Design: Kirell Design
Forside: Finnmark fylkesbibliotek, Sonja Siltala
Trykk: Merkur trykk
Opplag: 10 000
Finansiering: Husbanken
ISBN 978-82-7651-032-4

Norges Handikapforbund 2011
Postboks 9217 Grønland
0134 Oslo
Telefon 24 10 24 00
Faks 24 10 24 99
nhf@nhf.no
www.nhf.no